

SUPPORT DE CURS
LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ
CLASA A IX-A
SEMESTRUL AL II-LEA

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Funcțiile limbajului

Definiție:

Funcția limbajului - relație între o anumită formă lingvistică și situația/ contextul/ poziția socială ori interpersonală în care această formă lingvistică este utilizată; însumează comunicarea ideilor, exprimarea atitudinilor etc.

Scopul limbajului este acela de a transmite informații, esențială este *funcția sa de comunicare*.

Comunicarea organizează enunțul în forme diferite, ceea ce duce la existența unor diferite tipuri de mesaj, care presupun mai multe funcții ale limbajului.

Fiecărei funcții îi corespund, în procesul comunicării, forme lingvistice specifice; chiar dacă un mesaj nu are o singură funcție, una dintre ele predomină și impune un anumit uz al unităților lingvistice în enunț.

FUNCȚIILE LIMBAJULUI

- Emițătorul → funcția expresivă (emotivă)
- Receptorul → funcția conativă
- Contextul → funcția referențială (cognitivă)
- Mesajul → funcția poetică
- Canalul → funcția fatică
- Codul → funcția metalingvistică

Factori care intervin în procesul comunicării	KARL BÜHLER	ROMAN JAKOBSON
EMIȚĂTOR	EXPRESIVĂ	1. EMOTIVĂ (numită și interjecțională) - este centrată asupra emițătorului, are ca scop exprimarea atitudinii vorbitorului față de conținutul enunțului. Stratul pur emotiv al limbajului este constituit din interjecții; dincolo de emoția pură, limba posedă însă și alte caracteristici formale menite să

		marcheze participarea afectivă a vorbitorului la enunț (persoana I la pronume și verb, intonația* interogativă/ exclamativă, lungimea sunetelor etc): <i>Vai, ce tare plouă!</i>
DESTINATAR (RECEPTOR)	INTEROGATIVĂ (DE APEL)	2. CONATIVĂ (numită și persuasivă sau retorică) - orientează enunțul către destinatar (receptor). Expresia gramaticală a funcției conative este marcată de pers. a II-a la pronume și verb, de vocativ la substantiv și de imperativ la verb; intonația exclamativă/interogativă caracterizează și ea enunțurile a căror funcție primordială este centrată asupra receptorului: <i>Ascultă-mă! De ce nu mă crezi?</i>
REFERENT (CONTEXT)	FUNCȚIA DE REPREZENTARE (relație între enunț și universul exterior)	3. REFERENȚIALĂ (numită și denotativă, informativă) - este orientată spre referentul mesajului, este funcția primordială într-o mare parte a enunțurilor, coexistând uneori cu alte funcții; îi aparțin enunțuri neutru-informative ca: <i>Pisica este un animal domestic.</i>
COD		4. METALINGVISTICĂ - este predominantă în frazele care aparțin metalimbajului, deci care transmit informații despre un anumit cod*, devenit el însuși obiect de descriere în enunț; distincția care stă la baza identificării acestei funcții se face între limbajul <i>obiectual</i> (care spune ceva despre obiect, referent) și <i>metalimbaj</i> (care spune ceva despre limbaj); explicațiile pot privi argourile, limbajul copiilor, (in)corectitudinea unei forme gramaticale, decodificarea unui alt cod ș.a.: <i>Nu se spune „ei este, ei face”, ci „ei sunt, ei fac”; „Șuț” înseamnă „hoț”; Săgeată înainte înseamnă „sens unic”.</i>
CONTACT		5. FATICĂ - asigură menținerea contactului dintre vorbitor și interlocutor. Enunțul poate cuprinde fraze care atrag atenția destinatarului sau confirmă faptul că el rămâne în continuare atent, atât în comunicarea directă, cât și în cea mediată: <i>Acum urmărești-mă cu atenție!; Alo, mai ești pe fir?</i>
MESAJ		6. POETICĂ(numită și estetică sau literară) - este centrată asupra mesajului, constituind funcția predominantă a artei verbale. Ea nu apare izolată în text, ci se combină cu celelalte funcții, de ex. în diversele genuri poetice: <i>poezia epică</i>, dominată de enunțuri expositive formulate la persoana a III-a. implică o participare a funcției referențiale; <i>poezia lirică</i>, dominată de persoana I, cuprinde enunțuri în care intervine puternic funcția emotivă, iar <i>poezia liric-adresativă</i>, cu valori retorice, formulată la pers. a II-a

APLICAȚII

Lacul

de M.Eminescu

(operă lirică)

Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarca;
Tresarind în cercuri albe
El cutremura o barca.

Si eu trec de-a lung de maluri,
Parc-ascult si parc-astept
Ea din trestii sa rasara
Si sa-mi cada lin pe piept;

Sa sarim în luntrea mica,
Îngânati de glas de ape,
Si sa scap din mâna cârma,
Si lopetile sa-mi scape;

Sa plutim cuprinsi de farmec
Sub lumina blândeii lune -
Vântu-n trestii lin fosneasca,
Unduioasa apa sune!

Dar nu vine... Singuratic
În zadar suspin si sufar
Lânga lacul cel albastru
Încarcat cu flori de nufar.

Mihai Eminescu a fost cel mai mare poet român aparținând perioadei marilor clasici. A scris numeroase volume de poezii din care face parte și poezia “Lacul”.

În marile teme ale poeziei eminesciene, slăvirea naturii și a iubirii ocupă un loc însemnat, cele două sentimente îngemănate regăsindu-se exprimate în majoritatea poeziilor sale, de la cele de debut literar până la cele de publicații.

Titlul poeziei “Lacul” ar putea sugera, la prima vedere, un loc de întâlnire a celor doi îndrăgostiți. La o analiză mai atentă a conținutului, observăm însă că, departe de a se înscrie în sfera realității imediate, a cotidianului, versurile sunt o proiecție a dorinței, a visului de iubire al poetului.

Îndrăgostitul și-ar dori ca iubita să-i apară înaintea "să răsară" din trestii de pe mal și să-i cadă la piept într-o dulce îmbrățișare. Continuându-și visul, el își închipuie acum că sunt urcați în luntre și că ar pluti îndepărtându-se încet de țărm, învăluți de lumina lunii, de foșnetul vântului și de clipocitul apei. Dar visul se destramă, iluzia dispare, iar el rămâne la fel de singur, suspinând "în zadar" de dor și neîmplinire.

De o simplitate aparentă, poezia degajă un farmec aparte, o vrajă care-l cuprinde treptat pe cititor și care se naște din inegalabilul talent eminescian de a îmbina cuvinte simple și felurite procedee stilistice într-o țesătură unică, prezentând un colț de natură ca un colț de rai. Elementele cadrului natural sunt cele îndrăgite de poet : lacul, codrul, lumina lunii, vântul. Momentul ales este seara, când umbrele întunericii și lumina se întretes, sporind misterul.

Epitetele cromatice din prima strofă: „Lacul...albastru”, „Nuferi galbeni”, „cercuri albe” înviorează peisajul petele de culoare. Cele doua inversiuni întâlnite în prima strofă atrag atenția asupra principalelor ale peisajului. Lacul vibrează de emoția și nerăbdarea îndrăgostitului, iar personificarea devine sugestivă: „Tresărind în cercuri albe / El cutremură o barcă”. În strofa a doua, repetiția adverbului "parcă" alăturat verbelor „ascult” și „aștept” sugerează starea de așteptare a ceva nelămurit. Enumerația prezentă în strofa a patra „lumina blândeii lune” dă impresia de participare a elementelor naturii la starea activă a poetului.

Așadar, poezia "Lacul" de Mihai Eminescu este o operă lirică deoarece autorul transmite gândurile, ideile și sentimentele filtrate prin propria sensibilitate în prezența eului liric. Deși poezia exprimă neîmplinirea unui vis, atmosfera degajată este plină de seninătate, împrumutată de perfecțiunea și armonia naturii.

ROLUL SEMNELOR DE PUNCTUAȚIE

Cratima[-]

- Leagă cuvinte diferite ce formează silabe comune, prin elidarea unor vocale sau nu: *te-au văzut*.
- imperative și gerunzii cu pronumele reflexiv sau personal postpus (*du-te!*, *ducându-se*, *ducându-le*).
- Separă elementele formei inversate a perfectului compus: „*venit-ai*”
- adjective posesive postpuse substantivului, în expresii de tipul *maică-sa*, *taică-su*.
- Marchează o schimbare de topică (de ex. postpunerea pronumelui în raport cu verbul : *Hulește-le!*), efectul expresiv fiind acela al mutării atenției asupra verbului și constituirea ad hoc a unei aliterații.
- elemente componente nesudate ale unui cuvânt compus: *câine-lup*, *dus-intors*.

În poezie, are rolul de a păstra măsura versului prin reducerea numărului de silabe-elidarea unui sunet- (necesități prozodice) și de a marca rostirea legată a două cuvinte. Ca figuri de stil fonetice, intră în categoria **sinerezei** (transformarea unui hiat în diftong: *de-abia*), a **sinalepsei** (reducerea unui diftong la o singură vocală: *d-abia*), a **aferezei** (suprimarea unui sunet inițial: *nalt*), a **apocopei** (suprimarea unui sunet final: *pân' să*).

Virgula [,]

- izolează o propoziție incidentă, cu rol explicativ : „*Am fost, **îi zise**, aci de față*”
- izolează un vocativ sau o structură în vocativ de restul enunțului :” *Stihuri, acum, porniți, vă scuturați*”(T.Arghezi , **Epigraf**)
- marchează coordonarea prin juxtapunere a două propoziții principale
- coordonează termenii unei repetiții: „*lume, lume*”, cu rol de accentuare a ideii poetice.
- marchează pauza impusă în rostire de inversiunea topicii din sintagma pe care o precedă: „*Copaci roșcați, cu freamăte s-au despuat..*”
- separă pronumele în vocativ de o apozitie dezvoltată: „*Tu, monstru al fierbintelui Egipt...*”
- coordonează termenii unei enumerații, creând impresia unei acumulări.

Punctul [.] marchează sfârșitul unei comunicări enunțiative.

Semnul întrebării [?] marchează sfârșitul unei comunicări interogative, semnalează intonația specifică. Prezența în textul literar poate exprima dilemă, incertitudine, căutare febrilă...

Semnul exclamării [!]

- în propoziție, izolează vocative și interjecții, înlocuind virgula, când subiectul vorbitor nuanțează o atitudine imperativă, exclamativă, optativă, marcând intonația.
- în frază, marchează sfârșitul unei comunicări imperative, exclamative, optative, marcând intonația. În textul literar, induce ideea dorinței, a atitudinii marcate de patos, de elan vitalist (în poezia modernistă, la L.Blaga, T.Arghezi etc).

Punctele de suspensie [. . .]

- marchează întreruperea comunicării (motivațiile subiectului vorbitor sunt multiple: consideră că destinatarul subînțelege ceea ce urmează; un moment de surpriză sau șoc emoțional, având ca efect instaurarea tăcerii semnificative; o pauză psihologică,

intentionată, a vorbitorului, după care urmează un cuvânt neașteptat, care poate avea nuanță ironică).

- În textul literar, reprezintă un semn grafic, dar și de tonalitate, care marchează discursul fragmentar, de tip reflexiv/ meditativ, semnificând interiorizarea trăirilor sau a gândurilor.

Ghilimelele [' '], [<< >>]

- în propoziții încadrează nume de instituții, întreprinderi, titluri de publicații etc. sau încadrează un cuvânt ori o sintagma cărora subiectul vorbitor le evidențiază sensul ironic prin intonație, acestea urmând să fie înțelese cu sensul lor antinomic (antifrază).
- în frază sau în text marchează grafic citarea cuvintelor altcuiva în propriul discurs cel de-al doilea tip de ghilimele, cunoscute și sub numele de ghilimele frantuzesti, este întrebuitat în cazul folosirii unui citat în interiorul primului citat.

Parantezele (-), [-], / /sunt rotunde, pătrate, sub forma de bare paralele și izolează o explicație: cuvinte, propoziții, cuvinte adăugate de o altă persoană decât autorul sau fraze incidente.

Punctul și virgula [;] coordonează două propoziții, într-o frază în care se reia ideea unei principale anterioare sau explicative (cauzale ori apozitive). Separă, în frază, propoziții independente sintactic, dar care semantic sunt suficient de apropiate pentru a forma un întreg. Legătura semantică este dată, de obicei, de prezența unui motiv central.

Două puncte [:] în propoziții, într-oduce o enumeratie care explica cuvântul precedent semnului.

- în frază, introduce o propoziție explicativă, apozitivă, causală sau chiar principală.
- în text, marchează trecerea de la la vorbirea indirectă la vorbirea directă.

Linia de pauză [-] se utilizează în interiorul propoziției sau al frazei pentru a delimita cuvintele, construcțiile incidente, apozitiile, sau pentru a marca lipsa predicatului sau verbului copulativ.

- Semnalează o completare în discursul poetic, introduce o explicație sau prezintă o circumstanță, plasând accentul asupra acestui enunț: ” *Iubești – când simțiri se deșteaptă...* ” (L. Blaga, *Iubire*), ” *O! Sufletul – curatul argint de-odinioară* ” (Al. Macedonski, *Pe balta clară*)
- Izolează o propoziție incidentă care marchează planul vorbirii indirecte, al reflexivității limbajului : „ *I-auzi corbii* ” – *mi-am zis singur...și-am oftat* ” (G.Bacovia).
- Poate concura la crearea unei muzicalități aparte a textului, prin sugestia unui anumit tempo (” *Și norii albi - și crinii suavi - și balta clară/ Și sufletul – curatul argint de-odinioară...* ”).
- Separă planuri lirice (aproape-departee, celest-terestru, prezent-trecut etc).
- Este marca unei tensiuni lirice deosebite, când este plasată după un enunț cu caracter confesiv , inducând cititorului conștiința gravității mărturisirii:

„ *Carbonizat, amorul fumega –
Parfum de pene arse..* ”

Linia de dialog [-] marchează introducerea vorbirii directe și dialogul.

- Apostroful [']** are rolul cratimei, pe care o substituia în ortografia sec. al XIX-lea.
- În textul literar are rol fonetic, marcând elidarea unui sunet **și**, prin urmare, contribuind la păstrarea măsurii versurilor ”*Frumosu-i păr de aur desfăcut/Cădea pân' la călcâie...*”.
 - Poate avea rol expresiv, fiind o marcă a registrului arhaic.